

วิจารณ์หนังสือ

มนุษย์อยุธยา ประวัติศาสตร์สังคม จากข้าวปลา อยุธยาตำรา Sex. เขียนโดย
กำพล จำปาพันธ์. กรุงเทพฯ: มติชน, 2563.

วิจารณ์โดย นชมิ หวันสุ*

หนังสือมนุษย์อยุธยา ประวัติศาสตร์สังคม จากข้าว ปลา อยุธยา ตำรา Sex เขียนโดย กำพล จำปาพันธ์ เป็นผลงานที่นำเสนอถึงวิถีชีวิตของผู้คนในสมัยกรุงศรีอยุธยา ผ่านมิติทางสังคม วัฒนธรรม โดยมุ่งเน้นถึงการอธิบาย “มนุษย์อยุธยา” ในฐานะสามัญชน ไม่ใช่เพียงชนชั้นนำ ตามแนวคิดประวัติศาสตร์สังคม และวัฒนธรรม ซึ่งผู้เขียนใช้แหล่งข้อมูลที่หลากหลาย อาทิ หลักฐานจิตรกรรม เอกสารการบันทึกของชาวต่างชาติ และเอกสารโบราณ เพื่อสร้างภาพลักษณ์โดยรวมของวิถีชีวิตในประเด็น “กิน ชี ปี่ นอน” ครอบคลุมตั้งแต่ชนชั้นไพร่ ทาส ช่างฝีมือ พ่อค้า แม่ค้า พระสงฆ์ ไปจนถึงชนชั้นสูง ขุนนาง และชาวต่างชาติ

เนื้อหาในหนังสือแบ่งออกเป็น 5 บท ซึ่งแต่ละบทจะมีความแตกต่างกันที่สะท้อนถึงมิติในแต่ละบริบทของสังคมสมัยอยุธยา บทที่ 1 ส่องร่างกาย “มนุษย์อยุธยา” ผ่านภาพวาดในประวัติศาสตร์ เป็นการกล่าวถึงการสำรวจ คำนวณ และวิเคราะห์ร่างกายของชาวอยุธยาผ่านภาพวาดในประวัติศาสตร์ เพื่อถ่ายทอดชีวิต ค่านิยม และความเชื่อของคนสมัยอยุธยาในบริบทสังคมในช่วงสมัยนั้น ในส่วนของบทที่ 2 โรคภัยไข้เจ็บกับสังคมวัฒนธรรมสมัยอยุธยา มุ่งเน้นถึงความเชื่อ วัฒนธรรม และการจัดการปัญหาโรคภัยในบริบทสมัยนั้น ตลอดจนผลกระทบของโรคที่เกิดขึ้นในสมัยอยุธยา ต่อมาบทที่ 3 “ตำราพระโอสถพระนารายณ์” กับ “สังคมเมืองทำนนาชาติ” ในประวัติศาสตร์อยุธยา-อุษาคเนย์ ช่วงคริสต์ศตวรรษที่ 17-18 การศึกษาสำรวจบทบาทของตำราพระโอสถพระนารายณ์ในบริบทองค์ความรู้ทางการแพทย์ที่พัฒนาขึ้นในสมัยนั้น และการเชื่อมโยงเกี่ยวกับเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมของอยุธยาในฐานะการเป็นศูนย์กลางคมนาคมในทางการค้าอุษาคเนย์ ถัดมาบทที่ 4 ข้าวปลาอาหาร และวัฒนธรรมการกินอยู่ของ “มนุษย์อยุธยา” และชาวอุษาคเนย์ สะท้อนวิถีชีวิตของคนในสมัยอยุธยา บทบาทของอาหารในบริบททางวัฒนธรรม เศรษฐกิจ และความเชื่อ อีกทั้งการบริโภคของชาวอยุธยาในฐานะตัวแทนของอุษาคเนย์ และบทสุดท้ายบทที่ 5 ผู้หญิง อำนาจ และ Sex ในสังคมอยุธยา

* นักศึกษาปริญญาตรีชั้นปีที่ 2 ภาควิชาประวัติศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

บทนี้สำรวจบทบาทของผู้หญิงในสังคม ยุทธยาผ่านมุมมองทางสังคม ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม และการเมือง รวมถึงแนวคิดเกี่ยวกับเพศ (sex) และอำนาจที่เชื่อมโยงกับสถานะของผู้หญิงในบริบทของสังคมยุทธยา และวัฒนธรรมในภูมิภาคอุษาคเนย์ การจัดวางประเด็นเช่นนี้เปิดพื้นที่ให้ผู้อ่านมองถึงประวัติศาสตร์ในมิติที่ซับซ้อน และใกล้ชิดกับชีวิตประจำวันมากขึ้น

จากบทที่ 1 *ส่องร่างกาย “มนุษย์ยุทธยา” ผ่านภาพวาดในประวัติศาสตร์* บทแรกนี้มุ่งสำรวจการรับรู้และการสร้างภาพ “มนุษย์ยุทธยา” ผ่านหลักฐานจิตรกรรม เอกสารบันทึกจากชาวต่างชาติที่เข้ามามีบทบาทในสมัยนั้น โดยภาพจิตรกรรมถูกใช้เป็นเครื่องมือในการบ่งบอกสถานภาพทางสังคม ความแตกต่างทางชนชั้นผ่านภาพลักษณ์ ตัวอย่างเช่นความแตกต่างระหว่าง “ไพร่” กับ “เจ้า” สถานภาพที่บ่งบอกถึงการแบ่งแยกชนชั้น ไพร่ มักมีรูปร่างแข็งแรง กล้ามเนื้อเด่นชัดจากการใช้แรงงาน นิยมการสักเพื่อแสดงถึงความเป็นชาย ความกล้าหาญ หรือสังกัดกรมกอง ขณะที่ชนชั้นสูงและพระสงฆ์มีรูปร่างสมส่วนหรืออวบอ้วนตามฐานะ นอกจากนี้รูปแบบ ทรงผม การย้อมฟันให้ดำ การเจาะหู และการฝังวัตถุมีค่าในร่างกาย ล้วนสะท้อนทั้งค่านิยมความงามและความเชื่อทางศาสนา เช่น การย้อมฟันให้ดำถือเป็นสัญลักษณ์ของความเป็นผู้ใหญ่ที่เปรียบเสมือนป้องกันวิญญาณร้าย ส่วนหูที่ยาวเชื่อมโยงกับบุญบารมีตามคติทางพุทธศาสนา สีสันในอุดมคติของสังคมชนชั้นสูง อาทิ สีเหลืองทอง หมายถึง ความรุ่งเรืองและบุญญาธิการ

การเสนอรูปลักษณ์ของคนในสมัยยุทธยาผ่านงานจิตรกรรมและเอกสารบันทึกต่างชาติ ชี้ให้เห็นว่าร่างกายของมนุษย์ยุทธยาไม่เพียงเป็นสัญลักษณ์ส่วนบุคคล แต่ยังเป็นพื้นที่ที่รัฐและสังคมใช้ในการกำหนดสถานภาพ รวมไปถึงบทบาทของบุคคลในโครงสร้างสังคม บทนี้จึงขยายความเข้าใจต่อรูปลักษณ์ภายนอกสังคมที่มีการแบ่งแยกชนชั้นผ่านเรือนร่างอุดมคติในการมองถึงความงาม ภาพลักษณ์ที่มีความหมายแอบแฝงล้วนสะท้อนถึงวิถีชีวิต ค่านิยม ความเชื่อ และสถานภาพทางสังคม ตลอดจนอุดมการณ์ของสังคมในยุคนั้น ล้วนเล่าถึงเรื่องราวที่เกิดขึ้นในสมัยยุทธยาอย่างลึกซึ้ง

ถัดมาบทที่ 2 *โรคภัยไข้เจ็บกับสังคมวัฒนธรรมสมัยยุทธยา* บทนี้ศึกษาบทบาทของโรคภัยไข้เจ็บในฐานะตัวแปรสำคัญในการกำหนดวิถีชีวิตและโครงสร้างสังคมยุทธยา โดยผู้เขียนชี้ให้เห็นว่า “โรคห่า” ไม่ได้เป็นชื่อเฉพาะของโรค แต่เป็นคำเรียกรวมของโรคระบาดร้ายแรงจากการที่มีผู้เสียชีวิตเป็นจำนวนมาก ซึ่งโรคนี้คร่าชีวิตของไพร่ราษฎรเป็นส่วนใหญ่ ในขณะที่โรคระบาดที่พบบ่อยในชนชั้นสูง ได้แก่ กามโรค โรคคุดทะราดที่มีลักษณะคล้ายซิฟิลิส ใช้ทรัพย์สิน รวมถึงอวัยวะโรค ซึ่งเป็นโรคติดต่อผ่านทางอาหารและน้ำ การแพร่ระบาดของโรคไม่เพียง

สร้างความสูญเสียทางประชากร แต่ยังคงส่งผลต่อภูมิทัศน์เมืองจากการย้ายเมืองหรือสถาปนาเมืองใหม่ ค.ศ.1350 โดยปัจจัยสำคัญมาจากสุxonามัยต่ำ การขาดองค์ความรู้ด้านการป้องกันโรค ความเชื่อทางไสยศาสตร์ และศาสนามีบทบาทสูงในกระบวนการรับมือที่คำนึงถึงภูตผีพิธีกรรม เช่น การทำพิธีขอขมา การเซ่นไหว้ หรือการขับไล่วิญญาณร้าย ส่งผลให้บทบาทการแพทย์มีการเปลี่ยนแปลงด้านการแพทย์แสดงให้เห็นการดำรงอยู่ของแพทย์แผนพื้นเมืองและแพทย์แผนจีนในช่วงคริสต์ศตวรรษที่ 14-16 ซึ่งต่อมาบทบาทการแพทย์ได้รับอิทธิพลจากชาติตะวันตกในคริสต์ศตวรรษที่ 17 การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวจึงเป็นที่มาของตำราพระโอสถพระนารายณ์สะท้อนบทบาทของรัฐศักดินาในการจัดการระบบสุxonามัย แม้ว่าการรักษาจะยังมีความเหลื่อมล้ำระหว่างชนชั้น

บทบาทของโรคที่สะท้อนถึงสภาพการเป็นอยู่ในสังคม ความเชื่อทางไสยศาสตร์ และศาสนาเป็นสิ่งที่พึงพวยึดเหนี่ยวจิตใจในการรักษา จากการขาดองค์ความรู้ทางการแพทย์ที่สะท้อนถึงความรู้ในช่วงเวลานั้นยังไม่มีการพัฒนา หรือยังไม่ถูกคำนึงถึง จนต่อมาระบบการแพทย์ต้องเข้ามามีบทบาทสำคัญในการรักษา ป้องกัน และดูแลอย่างจริงจัง การได้รับอิทธิพลจากทางการแพทย์ตะวันตก จนเป็นที่มาของตำราพระโอสถพระนารายณ์ อีกทั้งการแพร่ระบาดของโรคเหล่านี้ยังเปลี่ยนแปลงในบริบททางการเมืองคือ สถาปนาเมืองใหม่ ซึ่งถือเป็นวิธีการแก้ไขปัญหาที่ปลายเหตุ

บทที่ 3 “ตำราพระโอสถพระนารายณ์” กับ “สังคมเมืองท่านานาชาติ” ในประวัติศาสตร์อยุธยา-อุษาคเนย์ ช่วงคริสต์ศตวรรษที่ 17-18 ชี้ให้เห็นว่าตำราพระโอสถพระนารายณ์เป็นหลักฐานทางประวัติศาสตร์สำคัญสมัยอยุธยา เพราะเป็นตำราแพทย์ที่ถูกใช้ในฐานะคู่มือวิชาทางการแพทย์แผนโบราณที่มีแนวคิดในการผสมผสานความรู้จากหลายวัฒนธรรม ทั้งแพทย์แผนไทย จีน อินเดีย เปอร์เซีย และยุโรป แนวคิดเรื่องธาตุทั้งสี่ในร่างกายได้รับอิทธิพลมาจากโลกตะวันตกผ่านเครือข่ายการค้าและการทูต อยุธยาในฐานะเมืองท่านานาชาติ ศูนย์กลางคมนาคม การค้าของภูมิภาคอุษาคเนย์ การติดต่อกับชาวต่างชาติเปิดโอกาสให้เกิดการแลกเปลี่ยนวิทยาการ เช่น การใช้เครื่องมือผ่าตัด วิธีการรักษา และยารักษาโรค ตำรานี้ถูกใช้ในบริบททางสังคมชนชั้นสูงเพื่อเป็นการดูแลพระมหากษัตริย์ และขุนนางระดับสูง การเผยแพร่ตำราในราชสำนักล้วนเป็นการเสริมสร้างภาพลักษณ์ของสมเด็จพระนารายณ์มหาราชในฐานะผู้นำที่สนับสนุนความก้าวหน้าทางวิทยาการ ในขณะเดียวกัน หมอยาและหมอพื้นบ้านถ่ายทอดองค์ความรู้จากตำราสู่ราษฎรส่งผลให้ตำราทางการแพทย์มีการแพร่หลายไปในวงกว้าง ซึ่งสิ่งเหล่านี้ทำให้อยุธยามีการพัฒนาเจริญเติบโตขึ้นอย่างกว้างขวาง

เมื่อมีการติดต่อกับชาวต่างชาติมากขึ้นส่งผลให้บริบททางสังคมอยุธยามีการผสมผสานทางวัฒนธรรม การแพทย์ การคมนาคม องค์ประกอบเหล่านี้ทำให้เป็นการแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ และสร้างสัมพันธไมตรีที่ดี ซึ่งตำราพระโอสถพระนารายณ์ได้รับการยกย่องอย่างมากในฐานะคู่มือวิชาทางการแพทย์แผนโบราณสะท้อนให้เห็นถึงความสำคัญของผู้ปกครองที่เล็งเห็นถึงองค์ความรู้ทางการแพทย์ การใช้เครื่องมือแพทย์ การทำหัตถการต่างๆ โดยคำนึงถึงความปลอดภัย การรักษาโรค และการพัฒนาของวิทยาการต่างๆ โดยทราบถึงความ เป็นมาของตำราพระโอสถพระนารายณ์ และปัจจัยต่างๆ ที่ทำให้การแพทย์ของไทยมีการพัฒนา มากยิ่งขึ้นจนถือเป็นตำราที่มีความสำคัญในการรักษาโรคของอยุธยา เป็นการแพทย์ที่ไม่เพียง เป็นเรื่องของสุขภาพ แต่ยังเกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจ การค้า และความสัมพันธระหว่างประเทศ

ในส่วนของบริษัท 4 ข้าวปลาอาหาร และวัฒนธรรมการกินอยู่ของ “มนุษย์อยุธยา” และชาวอุษาคเนย์ บทนี้สะท้อนวิถีชีวิตการเป็นอยู่ในชีวิตประจำวันของคนในสมัยอยุธยา ความสัมพันธ์ระหว่างอาหารการเกษตรและโครงสร้างสังคม อาหารหลักของชาวอยุธยา คือ “ข้าว” กับ “ปลา” ซึ่งเปรียบเสมือนความอุดมสมบูรณ์ของสิ่งแวดล้อม ความสำคัญเชิงเศรษฐกิจ ข้าวเจ้า ข้าวเหนียว เป็นผลผลิตสำคัญที่ถือเป็นสินค้าส่งออกในการคมนาคม อีกทั้งข้าวยังมีสถานะเชิงสัญลักษณ์ผ่านการบูชาพระแม่โพสพ เทพีแห่งข้าว และการประกอบพิธีต่างๆ เกี่ยวกับข้าว อยุธยาเป็นเมืองที่มีแม่น้ำล้อมรอบ การเจริญเติบโตของสัตว์น้ำจึงมีจำนวนมาก โดยส่วนใหญ่จะเป็นปลาน้ำจืด ปลาช่อน ปลาตะเพียน ปลาดุก ถือเป็นแหล่งโปรตีนที่สำคัญ และถูกแปรรูปเป็นปลาร้า ปลาเค็ม แม้จะเป็นอาหารที่มีกลิ่นแรง แต่ถือเป็นอาหารชั้นสูงที่มีฐานะทางสังคมเพราะเป็นอาหารที่สืบทอดมาแต่บรรพชน ในบางบริบท พริกไทยและเครื่องเทศมีบทบาททางเศรษฐกิจในฐานะสินค้าส่งออก การติดต่อกับชาวยุโรปโดยเฉพาะโปรตุเกสนำมาซึ่งอาหาร ขนมหวาน เช่น ขนมปัง ทองหยีบ ทองหยอด ฝอยทอง จากแนวคิดของมารี กีมาร์ ผู้หญิงลูกครึ่งโปรตุเกส-ญี่ปุ่น ได้มีการถ่ายทอดการทำขนมหวานที่ดัดแปลงจากสูตรยุโรปจึงกลายเป็นต้นตำรับขนมไทยของราชสำนัก กลายเป็นเครื่องปรุงหลักของอาหารอยุธยา อาหารในยามขัดสนในช่วงทำสงครามปฏิบัติราชการในแดนไกลต่างๆ นั้น คือ แยม งา ฯลฯ มนุษย์อยุธยาไม่นิยมกินสัตว์ใหญ่ว่าด้วยเรื่องความเชื่อทางพุทธศาสนาการฆ่าสัตว์ใหญ่เป็นบาปหรือการทารุณสัตว์ ฉะนั้นการล่าสัตว์ใหญ่จึงล่าเฉพาะพิธีกรรมเท่านั้น ขนบการกินยังเชื่อมโยงกับการเข้าสังคมในการดื่มสุราในงานเฉลิมฉลอง การเคี้ยวหมากพลูเป็นสัญลักษณ์ของการผูกมิตร ความเป็นผู้ใหญ่ รวมไปถึงยาสูบ โสม และรังนกก็ยังเป็นยาชูกำลังสมัยอยุธยา

การเล็งเห็นถึงความสำคัญของอาหารการกินล้วนเป็นปัจจัยในการสร้างบริบททางสังคม สังคมที่มีความเชื่อทางศาสนา ทั้งการประกอบพิธีกรรม ประเพณี สังคมที่มีค่านิยม ค่านิยมในการกินทั้งข้าว ปลา สะท้อนถึงความอุดมสมบูรณ์ วัฒนธรรมขนบธรรมเนียมที่เป็นการผูกมิตรด้วยการกินหมากพลู เครื่องดื่มมีนเมา ครั้นชาวต่างชาติเข้ามามีอิทธิพลทางสังคมจากการพยายามเผยแพร่วัฒนธรรมต่างๆ เพื่อสร้างอำนาจในการขยายพื้นที่สังคมที่มีการคมนาคมส่งออกอาหารต่างๆ สามารถสร้างสัมพันธ์ไมตรี อีกทั้งการได้ทราบถึงความรู้ใหม่ๆ ในบริบทของการกิน สมัยอยุธยาที่อาจไม่เคยทราบเช่นกัน

บทสุดท้ายบทที่ 5 ผู้หญิง อำนาจ และSexในสังคมอยุธยา บทนี้มุ่งเน้นวิเคราะห์บทบาทของ “ผู้หญิง” ในสมัยอยุธยานั้น ผู้หญิงที่มีบทบาททางสังคมเป็นอย่างมาก แต่ถูกละเลยจากประวัติศาสตร์ชาติของชนชั้นนำสมัยใหม่ภายใต้โครงสร้างชายเป็นใหญ่ แม้พื้นที่สาธารณะมักถูกครอบครองโดยผู้ชาย แต่ผู้หญิงมีบทบาทสำคัญ ทั้งในครอบครัว การค้าขาย และการเมือง ผู้หญิงในอยุธยามักถูกมองว่าเป็นผู้ตาม แต่ก็ยังมีอำนาจในการบริหารทรัพย์สินในเครือญาติ มีการทำการค้าในตลาดขายสินค้าข้าว ปลา เครื่องใช้ ส่วนผู้หญิงชนชั้นสูงมีบทบาทในการเป็นที่ปรึกษาสนับสนุนกษัตริย์ การสร้างพันธมิตรระหว่างเชื้อพระวงศ์ วีรสตรีสำคัญในประวัติศาสตร์ไทย เช่น “พระสุริโยทัย” สตรีที่ออกศึกพร้อมกับพระสวามีหรือเป็นเพียงการออกลาดตระเวนดูข้าศึกแล้วเกิดปะทะกันก็อาจสรุปไม่ได้ แต่ศึกครั้งนั้นได้เกิดเหตุการณ์พระสุริโยทัยชาติคอช้างจึงได้รับการยกย่องให้เป็นวีรสตรีในประวัติศาสตร์ไทย “พระเทพกษัตรี” บุคคลที่ทำให้เห็นความสำคัญของผู้หญิงที่มีต่อวัฒนธรรมของทั้งสองบ้านเมือง คือ อยุธยากับเวียงจันทน์ โดยการก่อพระบรมธาตุเจดีย์เป็นสักขีพยานขึ้น ทำให้ผู้หญิงและพระธาตุมีสถานะเท่าเทียม นอกจากนี้ยังมีการพูดถึงนางศรีสุตาจันทร์ นางนพมาศ และนางอสุต สังคมอยุธยาเกี่ยวกับ sex การมีเพศสัมพันธ์ในบทบาททางวัฒนธรรมยังถูกควบคุมด้วยจารีตและความเหมาะสมในสังคม ความเชื่อที่เกี่ยวกับ การมีเพศสัมพันธ์ ไม่ว่าจะเป็นการคบชู้ มีเพศสัมพันธ์นอกสมรสถูกมองว่าเป็นการกระทำที่ผิด แต่ทว่าชนชั้นสูงสามารถที่จะมีภรรยาหลายคนได้ การแต่งงานถูกใช้เป็นเครื่องมือในการสืบสกุล แสดงให้เห็นถึงความสำคัญของชน ชั้นที่มีการแบ่งแยกขอบเขตทางสังคมอย่างชัดเจน ความเชื่อเรื่องความบริสุทธิ์ของผู้หญิงในการมีบทบาทการขึ้นครองราชย์ในบริบทของสังคมอยุธยา

การมุ่งเน้นความสำคัญ คุณค่า และการถ่ายทอดผ่านผู้หญิงในสังคมที่มีระบบชายเป็นใหญ่ในสังคมอยุธยาชี้ให้เห็นว่า ผู้หญิงในอยุธยาไม่ใช่เพียงช้างเท้าหลัง แต่เป็นผู้หญิงที่มีอำนาจอำนาจในการสืบทอด อำนาจในการดูแลทรัพย์สิน และอำนาจในทางการเมือง สังคมที่มีการ

หล่อหลอม Sex กับการบ่งบอกถึงสถานภาพ ชนชั้น และรสนิยม แม้ว่าถูกควบคุมด้วยจารีตประเพณี แต่ชนชั้นทางสังคมก็มีผลต่อการใช้ชีวิตเสมอ มิติทางเพศจึงช่วยขยายความเข้าใจโครงสร้างอำนาจ และความสัมพันธ์ทางสังคมในยุคนั้น

จากงานเขียนเรื่อง *มนุษย์อยุธยา ประวัติศาสตร์สังคมจากข้าวปลา หยุทยา ตำรา Sex* ของกำพล จำปาพันธ์ ซึ่งนำเสนอภาพประวัติศาสตร์อยุธยาที่เน้นมิติของสามัญชนสะท้อนถึงวิถีชีวิตของชาวอยุธยา บริบททางสังคมวัฒนธรรมที่เข้ามามีอิทธิพลในอยุธยา และความเชื่อโดยเป็นการเล่าเรื่องประวัติศาสตร์อยุธยาในฐานะมนุษย์ธรรมดาที่เปรียบเสมือนการเดินทางย้อนกลับไปในอดีต ซึ่งแตกต่างไปจากงานเขียนส่วนใหญ่ที่มักกล่าวถึงประวัติศาสตร์อยุธยาของชนชั้นสูง การสร้างมุมมองใหม่ต่อประวัติศาสตร์อยุธยา ไม่ว่าจะเป็นการกิน อยู่ วัฒนธรรมการบริโภค ความเชื่อ และเรื่องเพศ (sex) ผ่านชีวิตประจำวันที่สะท้อนถึงโครงสร้างทางสังคมที่ซับซ้อน รวมถึงมีความแตกต่างจากการศึกษาเชิงประวัติศาสตร์การเมืองแบบดั้งเดิม จากการใช้แหล่งข้อมูลที่หลากหลายทั้งไทยและต่างชาติ การตีความเชิงสังคมวัฒนธรรมที่เสริมสร้างให้ผู้อ่านเข้าถึงความซับซ้อนของสังคมอยุธยา ทำให้เนื้อหาในงานเขียนมีมุมมองหลายมิติ การเล่าเรื่องราวในแต่ละบทของกำพล จำปาพันธ์ แม้ว่าเนื้อหาจะเป็นภาษาวิชาการ แต่บริบทการเล่าเรื่องที่เรียบง่าย ชวนวิพากษ์วิจารณ์ และน่าสนใจ ทำให้เป็นงานเขียนที่เร้าอารมณ์ความรู้สึกของผู้อ่าน แต่บางประเด็นมีลักษณะการตีความมากกว่าการอ้างอิงจากหลักฐานโดยตรง รวมถึงการกล่าวถึงในบริบททางการเมืองมีไม่มากนักเนื่องจากเป็นงานเขียนที่เน้นสังคม และวัฒนธรรมทำให้อาจตั้งคำถามเกี่ยวกับความน่าเชื่อถือของข้อสรุปในบางกรณี ฉะนั้นงานเขียนเล่มนี้ถือว่าเป็นผลงานที่ช่วยเปิดพื้นที่ให้ประวัติศาสตร์ไทยมีความหลากหลายมากขึ้น โดยนำเสนอชีวิตประจำวันและความเป็นมนุษย์ในยุคโบราณที่มักถูกละเลย หนังสือเล่มนี้จึงเหมาะสำหรับผู้ที่สนใจประวัติศาสตร์ในมุมมองใหม่